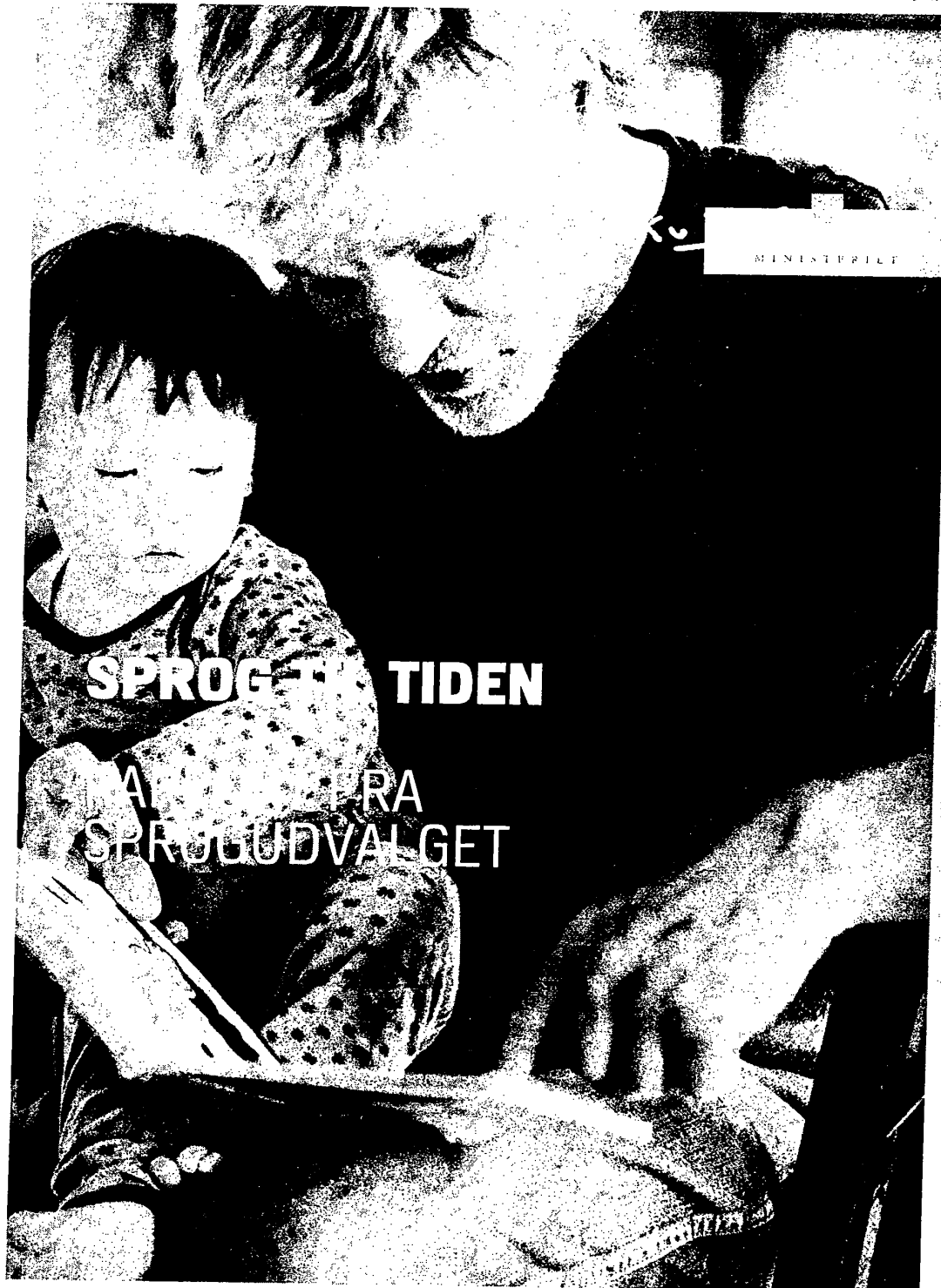

APRIL 2008

SPROG TIL TIDEN

WWW.KUM.DK

SPROG TIL TIDEN

RAPPORT FRA
SPROGUDVALGET

SPROG TIL TIDEN

– rapport fra sprogudvalget

Udgivet i 2008 af:

Kulturministeriet
Nybrogade 2
1015 Kbh. K

www.kum.dk

Design: e-Types og Sangill Grafisk Produktion

Tryk: Sangill Grafisk Produktion

Oplag: 1.000

ISBN: 978-87-7960-108-6

ISBN, elektronisk version: 978-87-7960-110-9

Ophavsretten til denne publikation tilhører Kulturministeriet.

Teksterne må imidlertid frit gengives med behørig kildeangivelse. Dog må teksterne ikke gøres til genstand for selvstændig kommerciel udnyttelse.

Fotos:

Omslag: Mikkel Østergaard/Scanpix

S. 19: Erik Jepsen/Scanpix

S. 41: Phototake/Polfoto

S. 59: David Beightol/Polfoto

S. 69: Finn Frandsen/Polfoto

S. 85: Workbook Stock/Polfoto

S. 95: Bax Lindhardt/Scanpix

S. 111: Jørgen Schytte/Scanpix

S. 117: Francois Mori/Polfoto

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Indledende bemærkninger	4
2. Førskolen, grundskolen og ungdomsuddannelserne	18
3. Sprog på de videregående uddannelser og i forskningen	40
4. Sprog i erhvervslivet	58
5. Sprogteknologi og terminologi	68
6. Sprog i det offentlige	84
7. Sprog i kultur og medier	94
8. Det nordiske sprogfællesskab	110
9. Dansk i EU	116
10. Afsluttende bemærkninger	126
Forslag til videre læsning	130
English Summary	132

1

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

INDLEDENDE BEMÆRKNINGER

LOVGIVERNES STØRSTE OPMÆRKSOMHED

Sproget har, med Jens Schiølderup Sneedorffs ord, "... saa vigtig en Indflydelse paa et Folkes Tænkemaade, Sæder, Opdragelse, Love, Videnskaber, og paa alt det, der kan bestemme og forøge et Folkes Lyksalighed, at det fortæner Lovgivernes største Opmærksomhed". Sneedorff levede fra 1724 til 1764, tilhørte altså generationen efter Holberg og fremmede lærdom og oplysning på Sorø Akademi såvel som over for almenheden, bl.a. gennem udsendelsen af tidsskriftet *Den patriotiske Tilskuer*.

Vor tids lovgivere har i de senere år givet sproget den "største Opmærksomhed". Hele tre arbejdsgrupper har været nedsat siden årtusindskiftet. Den første, som blev nedsat af kulturminister Elsebeth Gerner Nielsen, nåede at formulere nogle overordnede mål for en dansk sprogpolitik, som blev diskuteret på et stort anlagt møde på Louisiana i juni 2000, men processen blev afbrudt, da der blev udskrevet valg i 2001.

I 2003 nedsatte Kulturminister Brian Mikkelsen en arbejdsgruppe, som udarbejdede rapporten *Sprog på spil* med en lang række anbefalinger; rapporten lå til grund for en folketingsdebat og en sprogpolitisk redegørelse fra regeringen i 2004. Rapport og redegørelse blev grundigt diskuteret i offentligheden, opmærksomheden over for sprog og sprogbrug steg, flere og flere offentlige institutioner og private virksomheder formulerede sprogpolitikker, skolens danskundervisning fik større fokus på de sproglige sider af faget, det nye gymnasium fik et introduktionsmodul, *Almen sprogforståelse*, og gymnasiefaget dansk skærpede kravene til elevernes sprogbeherskelse og viden om dansk sprog. Dansk sprog blev dokumenteret gennem digitalisering af store mængder tekst (såkaldte tekstkorpora), skønlitterære såvel som faglitterære, og nye sprogresourcer blev stillet til rådighed for offentligheden.

Senest er sprogportalen *sproget.dk* åbnet. Her kan man hente sproglig vejledning og slå op i digitaliserede udgaver af *Retskrivningsordbogen*, *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det danske Sprog* – for blot at nævne nogle enkelte af de søgemuligheder, der foreligger. Man kan øge sin viden om dialekter, ungdomssprog,

kunstsprog osv. Der stilles til stadighed nyt materiale til rådighed, og der er en dag for dag-dækning af aktuelle begivenheder for sprogligt interesserede.

Dette var kun et uddrag af de initiativer og aktiviteter, der ligger i forlængelse af den tidligere rapport, *Sprog på spil*, som blev til på kun få måneder, og som derfor ikke kunne rumme så omfattende et materiale som den foreliggende. Dertil kommer, at vi under dette udvalgs arbejde i større omfang har kunnet udnytte erfaringer fra sprogpolitisk arbejde i andre lande, ligesom vi har kunnet anvende de rapporter og undersøgelser på området, der er gennemført i de mellemliggende år.

GLÆDEN VED SPROGET

Men sprog er meget andet end sprogpolitik, og dansk som det almindelige tale- og skriftsprog er da heldigvis ikke i nogen truet position. Heldigvis, for dansk er det sprog i verden, der er specielt tilpasset udtryksbehovene hos langt de fleste her i landet. Inventaret af gloser i et sprog afspejler lokale udtryksbehov. Man har brug for at benævne andre emner i Kina og Thailand, end man har i Danmark; vi har så at sige produktudviklet det danske sprog gennem 1000 år, og det giver os nogle udtryksmuligheder, vi ikke kan finde andre steder. "På sit modersmål kan man sige, hvad man vil, på andre, hvad man kan", som Vigdís Finnbogadóttir, UNESCO-ambassadør for sprogene i verden, har formuleret det.

Alle sprog er symbolsystemer, der giver mulighed for også at beskæftige sig med det, der ikke umiddelbart foreligger. Vi kan ved hjælp af sprog og andre symboler lave prognoser, strategier og beregninger, ligesom vi kan udtrykke forestillinger om fortiden. Vi kan udfolde fantasi og udtrykke os kunstnerisk, vi kan lege og lære. Sproget giver mennesket en frihed, som ingen andre levende væsener har del i.

Ikke desto mindre er glæden over sproget ofte vanskeligere at få øje på end sprogkritikken og de sproglige mindreværdskomplekser. Der klages over de unges sprog, over moderne udtale, over staveusikkerhed, over groft sprog, over læseproblemer – og ikke altid uden grund. Kun få erkender den gave, det er at have et sprog, der på én gang afspejler den enkeltes historie og identitet og samtidig giver adgang til større fællesskaber.

Mindre værdskomplekserne ytrer sig på mange måder. Mange opfatter dansk som et lille sprog, men det er blandt de store og velkonsoliderede sprog. Man opfatter dansk som uskønt, bl.a. fordi der er lyde, man ikke genfinder i andre sprog. Men sprogspecifikke lyde findes i alle sprog. Dansk rangordnes af danskerne ofte lavere end engelsk og fransk, men det er netop udviklet som litteratur-, kultur- og fagsprog til erstatning af fremmedsprog som latin, fransk og tysk i en proces, der blev gennemført i 1700- og 1800-tallet. Man har derfor fra et stykke ind i 1800-tallet kunnet tale om dansk som et komplet sprog. Der er altså gode grunde til at følge opfordringen i kapitel 7 om kultur og medier: "Der skal gøres en indsats for at øge glæden og stoltheden ved det danske sprog, dets værdier og alt det, det kan".

DEN NORDISKE SPROGDEKLARATION

Et vigtigt grundlag, allerede for kommissoriet, var *Den nordiske sprogdeklaration*. Den formulerer nogle fælles mål for sprog og sprogpolitik i de nordiske lande, og den blev underskrevet af de nordiske undervisningsministre, idet det dog var den danske videnskabsminister, der var til stede ved underskrivelsen i slutningen af 2006.

Deklarationen vil sikre landenes og de selvstyrende områders hovedsprog, den vil fremme kendskabet til de nordiske nabosprog, og den vil tilstræbe, at de nordiske befolkninger herudover får kendskab til mindst to andre sprog. Endvidere vil den placere Norden som en såkaldt global foregangsregion mht. sprogkundskaber og indsigt i sprogets funktioner.

Den nordiske sprogpolitik tager udgangspunkt i, at alle nordboere har ret til:

- At tilegne sig et samfunds bærende sprog i tale og skrift, således at de kan deltage i samfundslivet
- At tilegne sig forståelse af og kundskaber i et skandinavisk sprog og forståelse af de øvrige skandinaviske sprog, således at de kan tage del i det nordiske sprogfællesskab
- At tilegne sig sprog med international rækkevidde, således at de kan deltage i udviklingen af det internationale samfund
- At bevare og udvikle deres modersmål og deres nationale minoritetssprog

Fremkomsten af deklarationen skyldes formodentlig flere tendenser i tiden. Det er dokumenteret, at kendskabet til de nordiske nabosprog er blevet ringere; det skandinaviske sprogfællesskab er belastet af forståelsesproblemer mellem dansk- og svensktalende, af et fald i danskundervisningen i Island og af svenskundervisningen i Finland. En anden årsag til fremkomsten af en deklaration er de nordiske sprogsamfunds ret markante ændringer i de senere årtier. De forholdsvis homogene sprogsamfund er afløst af mangesprogede samfund, og det har været ønskeligt at præcisere rettigheder og mål for dem, der ikke har nordiske modersmål. Globaliseringen har sat sit præg, både i deklarationen og i de nationale sprogpolitikker.

GLOBALISERING

Men det har globaliseringen også på mange andre relevante områder som erhvervsliv, forskning og uddannelse. Den internationale samhandel er stigende, nye markeder åbner sig, og en del af dem stiller krav om nye sproglige kompetencer. Men der kan også være markedsfordele knyttet til fastholdelsen af færdigheder inden for de etablerede europæiske sprog, f.eks. tysk i forhold til landets største samhandelspartner.

Universiteter og andre uddannelsesinstitutioner lægger stigende vægt på den internationale dimension, på tiltrækning af forskere og studerende udefra og på danske studerendes erhvervelse af erfaringer fra uddannelsesinstitutioner uden for Danmark. Det medfører en stigende anvendelse af engelsk i sektoren, og mange fakulteter og universiteter har ønske om at gå foran i denne udvikling.

Der er i udvalget ikke fuld enighed om, i hvilket omfang og på hvilket undervisningsniveau man skal undervise på engelsk, men der er enighed om, at det for alle højtuddannede er ønskeligt, at de har sikre kundskaber i engelsk, ligesom der er enighed om, at højtuddannede har pligt til at formidle deres viden og omsætte den i praksis til gavn for det samfund, der har bekostet deres uddannelse.

Udvalgsmedlemmerne er endvidere enige om, at et universitet i dag må udvikle en sprogpolitik, der både sikrer det danske sprog mod at miste domænet forskning og øger beherskelsen af engelsk og andre fremmedsprog. Men hvor det drejer sig om forslag om at udmønte udvalgets anbefalinger i bindende regler eller lovgivning, har der ikke kunnet opnås en fælles forståelse. Bortset fra dette er alle anbefalinger i rapporten enstemmige.

DANSK SOM HOVEDSPROGET I DANMARK

Vi kan ikke klare os med ét sprog i Danmark, men dansk er hovedsproget i Danmark. Det er der en række argumenter for:

Det realpolitiske argument

Langt de fleste taler og skriver dansk og kan ikke lade være med det. Dansk kan ikke afskaffes.

Det semantisk-kulturelle argument

Det danske sprog afspejler og udtrykker en dansk erfaringsverden.

Det mentale argument

Dansk sprog er en integreret del af de fleste danskeres bevidsthedsliv og dermed mest operativt, også i mange former for kunst og videnskab.

Det globale argument

Dansk sprog er et bidrag til den sproglige mangfoldighed i verden. Kommer vi alle med samme sprog og samme kulturelle ballast, har vi ikke meget at tilføre hver for sig.

ANDRE SPROGLIGE KOMPETENCER I FREMTIDENS SAMFUND

Udvalget ønsker at understrege, at der må forventes skærpede sproglige krav i fremtidens samfund. Hvis den økonomiske vækst i Kina, Indien og andre fjernøstlige lande fortsætter, vil vi i højere grad blive eksponeret for sprog, som kun yderst få herhjemme har kendskab til. Det må derfor anbefales, at universiteter og større virksomheder finder sammen om at styrke mulighederne for beherskelse af sprogene i disse lande.

Russisk har tabt terræn, men samhandelen med Rusland og eksponering for russisk kultur kan ventes at stige, hvorfor der også på dette felt må etableres særlige foranstaltninger. De romanske sprog er som helhed blevet svækket ved gymnasireformen, mest drastisk fransk; til gengæld er der stigende interesse for spansk. Kulturelt har vi haft stærkere forbindelse med Frankrig end med Spanien, men ud fra en kommerciel betragtning er det nyttigt at tilegne sig spansk.

Arabisk og tyrkisk er store sprog og fortjener større opmærksomhed, ikke kun fordi de er store indvandrersprog i Danmark. Det er desuden ønskværdigt, at flere får kendskab til polsk og andre østeuropæiske sprog.

Kort sagt: Fremtidens samfund har brug for andre sprog end engelsk og dansk, og det anbefales, at universiteterne i Danmark samarbejder om at samle og organisere sprogundervisningen, så bredden i udbuddet af sproguddannelser sikres.

REGULERING OG NORMERING

Det er klart, at de forskellige områder, Sprogudvalget har beskæftiget sig med, ikke i samme omfang lader sig regulere; sprog tales og skrives af mennesker, der i almindelighed befinder sig uden for de officielle regelsystemers rækkevidde, og sprog og sprogbrug lader sig ikke nær så let styre, som mange tror. Man kan eksempelvis udmærket formulere anbefalinger til brug for erhvervslivet, men man kan ikke uden videre sikre, at de bliver fulgt. Skoler, universiteter og andre offentlige uddannelsesinstitutioner kan derimod reguleres gennem lovgivning, også mht. sprog. Kommunal, regional og statslig kommunikation kan reguleres på forskellig måde, men i kunstens verden er sproglige restriktioner i almindelighed ikke ønskværdige. Mht. de forskellige sider af sproget er de også kun delvis styrbare. Man kan nok autorisere ords retskrivning og bøjning, men som bekendt er det ikke alle, der lever op til normerne. Udtalen er endnu sværere at ændre; ellers havde meget været anderledes. Ord kan få en særlig status ved at blive optaget i autoritative ordbøger, men hver dag produceres der ord, der ikke er registreret, og mange ord glider ud af sproget. Ordenes betydning er på samme måde vanskelig at fastfryse; ords betydning har altid ændret sig, lige fra middelalderen til i dag. Og der er ingen sproglig grænsekontrol, så ord udefra kommer til stadighed ind i sproget, sådan som det har været tilfældet i 1000 år.

Et sprog i kontakt

– Et styrtløb ned gennem ordenes historie i dansk

Det danske sprog har fundet sin form gennem vekselvirkning; det rummer i sit ordforråd århundreders materielle og kulturelle aflejringer, det fastholder mødet mellem hjemligt og fremmed, mellem gammelt og nyt. Mange gloser er historisk beslægtede med ord i de øvrige indoeuropæiske sprog: *mand, sove, æde, drikke, far, mor, øje, hoved, finger, jord, hus* osv. Nogle ord deler dansk kun med ét eller flere af de nordiske sprog: *bonde, skov, fattig, elske, han, hun* m.fl. Indførelsen af kristendommen medførte nye udtryksbehov – og dermed nye ord, ofte via oldsaksisk eller oldengelsk, f.eks. *kristen, kirke og kloster*.

Tysk

I perioden 1200-1500 udsattes dansk for sin stærkeste påvirkning udefra. Det nordtyske (nedertyske) sprog i Hansestæderne kunne brede sig, fordi området handelsmæssigt og økonomisk blev dominerende i hele det nordiske og baltiske område i flere hundrede år. Der var store tysktalende befolkningsgrupper i de store danske købstæder, og det nedertyske sprog var ikke så forskelligt fra de daværende nordiske, som højtysk er fra de skandinaviske sprog i dag. Dermed kunne tysk lettere påvirke nordisk. Det aflæses tydeligt af ordforrådet. Der er dels tale om en direkte påvirkning, dels en indirekte, idet også hovedparten af de romanske og klassiske lån har dette sprog som gennemgangsled.

Mange af gloserne har med handel, håndværk og byliv at gøre, men ikke så få trænger ind i det centrale ordforråd, f.eks. *angst, lykke, magt, blive, straks, jo*. Alene fra middelaldernedertysk har dansk modtaget mindst 1500 gloser. Efter reformationen fortsatte importen af låneord sydfra. Tysk var stadig den vigtigste eksportør af ord, men højtysk, Luthers tysk, afløste i stadig stigende omfang nedertysk som påvirkningskilde. Letgenkendelige er ord med præfikserne *ge-* og *er-*, f.eks. *gespenst, gemen, erfare, erhverve*. Inden for håndværk og handel fortsatte strømmen af låneord, og en stor mængde almindelige ord uden særlig tilknytning til en speciel sfære kom til: *billig, slyngel, flot, pludselig, munter* etc. Stillingsbetegnelserne på det nye universitet i København blev som i Tyskland gennemgående latinske: *student, professor, magister*. Søfolkenes betegnelser blev nedertyske eller hollandske, f.eks. *matros, pynt, dæk, fartøj* osv.

Fransk og italiensk

De dominerende samfundsgruppers orientering mod Frankrig afspejler sig i 1600- og 1700-tallet i en række nye ord: *baron, respekt, atelier, kulisser, silhuet, premiere, konkurrence, chef, direktør, fabrik, industri, patrulje, korps, ammunition, korset, klinik, ambulance, karantæne, bandage, kanyler, dessert, souper, bouillon, bøf, kotelet, kompot, garderobe, toilet, salon, sekretær, avis, redaktør, journalist, annonce* etc.

Blandt de italienske lån er *fallit, inkasso, saldo, konto, bankerot, andante, piano, cello*. Fra italiensk har vi endvidere *kartoffel*. Som de øvrige europæiske kultursprog rummer dansk store tilskud fra græsk og latin: *leksikon, politik, alter ego, praksis, psykologi, interesse, telefon*. Som det ses, indgår klassiske komponenter ofte i nydannede ord og betegnelser.

Engelsk

I den nyeste tid har dansk som de fleste andre europæiske sprog været under stærk indflydelse af engelsk/amerikansk. Inden for områder som videnskab, teknik, handel, reklame, sport, underholdning og politisk journalistik er indflydelsen særlig stor, men der er langt igen, før det engelske fingeraftryk i ordforrådet er lige så kraftigt som det franske, tyske og klassiske. Det er imidlertid påfaldende, at påvirkningen er gået meget hurtigt. Det er også karakteristisk, at man på enkelte områder inden for videnskab og uddannelse undertiden fravælger modersmålet og i stedet udtrykker sig på engelsk. Desuden er store dele af ungdomskulturen præget af engelsksprogede tekster og lån fra engelsk/amerikansk.

Nogle har ligefrem den opfattelse, at alle nydannelser inden for ordforrådet er engelske. Det er ingenlunde tilfældet. Engelsk er blevet det mest dominerende långivende sprog, men nyordslisterne rummer stadig flere hjemlige dannelser, især nye sammensætninger med velkendte komponenter (*lommeregner* for (*pocket*) *calculator*). Et indtryk af nyordstyperne kan man få af dette udvalg af ord fra midten af 1990'erne, af hvilke en hel del allerede nu virker bedagede og er på vej ud af sproget: *afrodansker*, *cd-rom-brænder*, *dummy*, *etisk regnskab*, *e-maile*, *euro*, *fødevareminister*, *grøn afgift*, *home-banke*, *light*, *netavis*, *poll*, *returntast*, *site*, *okay*.

LOVGIVNING, JUSTERING AF EKSISTERENDE LOVE ELLER ANBEFALINGER?

I *Sprog på spil* er der et udblik til de statslige bestemmelser for sprog, sprogvalg og sprogbrug i en række europæiske og nordiske lande. Siden da er der taget talrige sprogpolitiske initiativer, bare inden for det nordiske sprogområde. I Norge har man udsendt rapporten *Norsk i hundre!* (2006), som ventes fulgt op i Stortinget primo 2008. I Sverige har man besluttet sig for at udforme en lov om sprogene i Sverige. Det ser ud til, at det bliver en rammelov i forlængelse af de helt overordnede anbefalinger i udredningsarbejdet *Mål i mun* (2002). På Færøerne er man netop nu ved at afslutte et omfattende udvalgsarbejde. I Island vil man udforme en lov på baggrund af et udvalgsarbejde, der netop er igangsat.

Hvis der skal formuleres en dansk sproglov, må det blive en fleksibel rammelov. Hvis man foretrækker mere håndfaste reguleringer på enkelte regulerbare områder, kan man nøjes med ændringer inden for eksisterende lovgivning, suppleret af en række anbefalinger.

ger. Hvis man ikke ønsker nogen ændringer af nogen lov på området, må man, som i *Sprog på spil*, indskrænke sig til at fremsætte anbefalinger på områder, der skønnes egnede. Man kan desuden kombinere en overordnet rammelov med lovjusteringer på nogle områder og anbefalinger på andre.

DEN POLITISKE PROCES

Regeringen nedsatte Sprogudvalget i forlængelse af et forslag B 56 af 6. december 2006 til folketingsbeslutning om forberedelse af en dansk sproglov. Forslaget blev fremsat af Dansk Folkeparti, og det var ledsaget af nogle bemærkninger og bilag, dels i mere ræsonnerende form, dels i form af konkrete forslag til sikring af dansk sprog. Ligeledes aftrykte man Dansk Sprognævns forslag til retningslinjer for en dansk sprogpolitik fra 2003. Både regering og opposition fik interesse for spørgsmålet og kunne tilslutte sig, at et uafhængigt udvalg skulle overveje, om der skulle formuleres en sproglov, eller om man på anden vis skulle regulere sprogforholdene i Danmark. Da forslaget kom i Folketinget 30. januar 2007, fremkaldte det 169 indlæg i salen. I maj samme år blev udvalgsarbejdet igangsat.

Udvalget har kunnet løse sin opgave uden politisk indblanding undervejs. Men der har været politisk interesse, manifesteret ved et velbesøgt formiddagsmøde 16. maj i Folketingets Kulturvalg, som også Sprogudvalgets formand deltog i. Den i november 2007 rekonstruerede regering Fogh Rasmussen har desuden omtalt Sprogudvalget i sit regeringsgrundlag.

SPROGBEGREBET

Sprogudvalget vil sluttelig gerne understrege, hvor sammensat en opgave det har skullet forsøge at løse. Der er så at sige sprog i alle hjørner af det danske samfund, og sprog er meget andet end det, der tales og skrives. Kommunikation forveksles ofte med sprog, men sprog og kommunikation er ikke det samme. Man kan kommunikere på mange andre måder end gennem sprog; signalsystemer, piktogrammer, røgsignaler, kemiske formler, noder, håndbevægelser og meget andet kan kommunikere budskaber helt uden om verbalsproget. Og sproget er ikke kun et kommunikationsmiddel, men først og fremmest noget, der lever i vores bevidsthed som et væsentligt mentalt organiseringsmiddel, som et redskab for tænkning og refleksion og som bærer af vores egen historie. Sproget er ikke bare et tilfældigt kodesystem, som man kan udskifte så let, som når man skifter skjorte. Ikke desto mindre er dette en udbredt opfattelse i dag.

Jens Schielderup Sneedorff blev citeret i første afsnit. Han gik i Holbergs fodspor og arbejdede for en domæneudvidelse for dansk sprog i en periode med latin som lærdomssproget og tysk og fransk som prestigesprog. Projektet lykkedes; men i dag taber det danske sprog domæne som videnskabssprog, hvad der ikke uden videre kan betragtes som en negativ udvikling, så længe forskerne også formidler deres resultater og indsigter på dansk. Men udviklingen i retning af engelsk må følges nøje, så den bliver styret af saglige argumenter og ikke af signalpolitik, og så den ikke truer dansk som et brugbart videnskabssprog.

UDVALGSARBEJDET

Udvalgsmedlemmerne har bidraget med indsigter fra mange og meget forskellige områder af samfundslivet, og samtalerne har været åbne, tillidsfulde og konstruktive. Der har været afholdt 9 møder i Sprogudvalget, som i øvrigt har støttet sig til 5 underudvalg, der hver især har holdt ca. 5 møder. Sprogudvalgets medlemmer har desuden deltaget i en række sprogpoltiske konferencer.

"... netop Modersmaalet – og ikke kunstigt tilegnede Tungemaal – bliver den uomgiængelige Erkiendelsesvei".

(Jens Schielderup Sneedorff (1724-1764)).

På Sneedorffs tid var det en ny og banebrydende opfattelse, en opskrivning af "vadmælssprogene" i forhold til latin. I dag står den til debat af helt andre grunde.

Sprogudvalgets medlemmer

Niels Davidsen-Nielsen, formand for Dansk Sprognævn
Helge Elbrønd, uddannelsesdekan, Danmarks Tekniske Universitet
Jens Morten Hansen, statsgeolog, De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland, GEUS
Peter Hess-Nielsen, lærer, medlem af Danmarks Lærerforenings hovedstyrelse
Per Holten-Andersen, dekan, Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet
Henrik Galberg Jacobsen, professor, Syddansk Universitet
Jannik Johansen, rektor, Frederiksberg Gymnasium

Søren Kaare-Andersen, adm. direktør, Roskilde Bank
Sabine Kirchmeier-Andersen, direktør, Dansk Sprognævn
Christian Kock, professor, Københavns Universitet
Jørn Lund, formand for udvalget, direktør, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Susan Mose, lektor, Nyborg Gymnasium

Fra ministerierne

Karin Marcussen, kontorchef i Kulturministeriet
Helle Otte, kontorchef i Universitets- og Bygningsstyrelsen
Benedicte Kieler, undervisningskonsulent i Undervisningsministeriet.

Repræsentanterne for Kulturministeriet, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling samt Undervisningsministeriet har deltaget i udvalgsarbejdet og bistået udvalget med data og analyser. Sprogudvalget har imidlertid været et uafhængigt udvalg, og de tre ministerier og ministre kan således ikke tages til indtægt for udvalgets konklusioner og anbefalinger.

Sekretariat:

Malte Eichberg, Kulturministeriet
Thomas Hansen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Annette Kornerup, Kulturministeriet.

Udvalget står i taknemmelighedsgæld til en række personer, der enten som underudvalgsmedlemmer eller som bidragsydere i anden sammenhæng har kvalificeret udvalgets arbejde:

Marianne Alenius, adm. direktør, Museum Tusculanums Forlag
Susanne Andersen, branchedirektør, Dansk Management Råd, DI
Svend Bech, chef, EU-kommissionens danske sprogdepartement
Dorthe Bleses, lektor, Syddansk Universitet
Andreas Bonnevic, forlagschef, Akademisk Forlag
Lise Bostrup, ekstern lektor, Københavns Universitet, forfatter mv.
Egon Clausen, forfatter, formand for Dansk Forfatterforenings faglitterære gruppe
Christian Nicholas Eversbusch, rådgivende retoriker, Rhetor
Tina Fehrmann, pædagogisk konsulent, Undervisningsministeriet
Steen Grønberg-Jensen, skoleleder, Tjørnelyskolen i Greve
Peter Harder, professor, Københavns Universitet
Stig Hjarvard, professor, Københavns Universitet
Anne Holmen, professor, DPU

Anne Jensen, redaktionssekretær, Folketingstidende
Jens Otto Kjærum, Business Development Manager, Prolog Development Center PDC
Lisbeth Krogager, chef for den danske afdeling af EU-kommissionens Tolketjeneste
Troels Larsen, HR-medarbejder, Nokia Danmark A/S
Bodil Nistrup Madsen, professor, Copenhagen Business School
Anne-Marie Mai, professor, Syddansk Universitet
Poul Christian Matthiessen, professor
Grete Pagter Mortensen, EU's sprogteneste
Mikkel Harder Munck-Hansen, skuespilchef, Det Kongelige Teater
Ebbe Dam Nielsen, direktør, formand for Forlæggerforeningens Sektion for Undervisningsforlag
Jens Raahauge, skoleleder, Holmegårdsskolen i Kokkedal
Benny Rasmussen, entreprenør, Havdrup Bygningsentreprise ApS
Tom Rasmussen, Kulturdirektoratet, Frederiksberg Kommune
Katherine Richardson, prodekan, Det Naturvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet
Charlotte Rønhof, forskningspolitisk chef, Dansk Industri
Peter Rønnov-Jessen, forfatter
Hanne Salomonsen, forlagschef, Hans Reitzels forlag
Anne Holm Sjøberg, chefkonsulent, Håndværksrådet
Anja Svejgaard, ph.d.-stipendiat, Copenhagen Business School
Anne-Marie Søderberg, professor, Copenhagen Business School
Mette Fjord Sørensen, konsulent, Dansk Industri
Hanne Tange, adjunkt, Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
Bjarne Thostrup, Kulturdirektoratet, Frederiksberg Kommune
Claus Tilling, seminarielektor, bestyrelsesmedlem i Modersmålselskabet
Ingo Østerskov, direktør, formand for Handelsskolernes Forstanderforening

Kommissorium for Sprogudvalgets arbejde

Udvalget skal følge op på udviklingen i det danske sprog i kølvandet på regeringens sprogpolitiske redegørelse fra 2003/2004, som udgjorde det første initiativ til en samlet dansk sprogpolitik. Der skal endvidere følges op på den nordiske sprogdeklaration samt andre konkrete initiativer som f.eks. Rektorkollegiets anbefalinger til universiteterne om sprogpolitik. Der skal gives en status på følgende områder:

- Dansk i den offentlige sektor
- Dansk i førskolen, grundskolen og ungdomsuddannelserne
- Dansk på de videregående uddannelser og i forskningen, herunder spørgsmålet om faglig terminologi
- Dansk i erhvervslivet
- Dansk i kulturlivet, film, tv og radio, pressen mv.
- Sprogteknologiske muligheder
- Fremmed- og nabosprog
- Dansk i EU.

Udvalget skal endvidere give en vurdering af det danske sprog og de generelle sprogkompetencer i fremtidens danske samfund.

På baggrund af såvel status for de seneste års sprogudvikling som vurderingen af fremtidens sprog og sprogkompetencer skal udvalget:

- Vurdere behov og mulighed for lovregulering af sprogområdet enten gennem en egentlig sproglov eller gennem lovgivning på enkelte områder. Såfremt der peges på en egentlig sproglov, skal udvalget nærmere specificere lovens indhold, ligesom udvalgets anbefalinger bør bygge på en analyse af sammenlignelige landes sprogpoltiske erfaringer.
- Komme med konkrete forslag til en yderligere styrket indsats for det danske sprog, blandt andet skal udvalget komme med forslag til, hvordan sprogspørgsmålet håndteres i den offentlige sektor og i kulturlivet bredt betragtet, samt til styrkelse af sprogets stilling i erhvervslivet og i uddannelsessektoren. Forslag vedrørende sprogets stilling på de videregående uddannelser og i forskningen er væsentligt i denne sammenhæng, og særligt bør princippet om parallelsproglighed, og hvilke retningslinjer der i givet fald bør være herfor, belyses nærmere.

3

SPROG PÅ DE
VIDEREGÅENDE
UDDANNELSER OG
I FORSKNINGEN

SPROG PÅ DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER OG I FORSKNINGEN

Siden *Sprog på spil* (2003) er der sket en rivende udvikling i udbudet af engelsksprogede videregående uddannelser, og det er især udfordringen fra engelsk, udvalgets opmærksomhed rettes mod. I den forbindelse har begrebet parallelsproglighed været centralt som en overordnet betegnelse for bestræbelser, der kan udmøntes på flere forskellige måder. I rapporten her vil vi forsøge at præcisere begrebet og udfolde, hvordan det kan finde anvendelse i praksis.

Kapitlet behandler valg af undervisningssprog på de videregående uddannelser og valg af videnskabssprog i to separate afsnit.

STATUS

Ifølge en oversigt over godkendte engelsksprogede uddannelser på danske universiteter af 20. april 2007 fra Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling var i 2007 ca. en 1/4 af alle universitetsuddannelser engelsksprogede (198 af i alt 810 uddannelser). Af disse udbydes ca. 1/3 samtidig på dansk (62 af 198). Opgørelsen, der er baseret på en dataindsamling foretaget af Rektorkollegiet og Universitets- og Bygningsstyrelsen, er verificeret af universiteterne. Siden er det kommet frem, at en række engelsksprogede uddannelser imidlertid ikke længere udbydes på dansk: Hvor der ifølge ministeriets oversigt er tale om undervisning både på engelsk og dansk, undervises der på flere af disse kandidatuddannelser nu udelukkende på engelsk.

Ifølge oversigten ligger koncentrationen af engelsksprogede uddannelser primært inden for de naturvidenskabelige, tekniske og erhvervsøkonomiske områder. I lyset af tidligere undersøgelser er det, hvad man ville vente. På disse områder er videnskabssproget næsten udelukkende engelsk, og det smitter af på sproget i undervisningen og i lærebøger og andet undervisningsmateriale. Disciplinen økonomi har et internationalt, angelsaksisk tyngdepunkt, og meget importeres direkte fra USA til fagmiljøet og uddannelserne.

En række danske universiteter har i dag vedtaget en sprogpolitik, og andre er i færd med at udvikle en sådan. Hvad angår balancen mellem dansk og engelsk, tegner der sig et meget uensartet billede.

I den ene ende af skalaen er dansk det erklærede hovedsprog, og samtlige uddannelser udbydes med dansk som undervisningssprog. I den anden ende er det engelsk, der dominerer som undervisningssprog, især på kandidatuddannelserne. I midten af skalaen finder vi en type sprogpolitik, der annoncerer, at antallet af studieprogrammer og kurser på engelsk vil stige, men ifølge hvilken man samtidig anerkender sit ansvar for at bevare dansk som komplet sprog og for at styrke forskningsformidling på dansk. Et gennemgående træk ved universiteternes sprogpolitikker er, at der tilbydes kurser i engelsk, både mundtligt og skriftligt, og at det tilstræbes at sikre kvaliteten af undervisernes engelskfærdigheder.

For kort tid siden er universiteterne blevet spurgt om, hvad de anser for fordele og ulemper ved at gennemføre uddannelser på engelsk, hvad de har gjort for at styrke danske studerendes og underviseres engelskkundskaber og for at styrke udenlandske studerendes og underviseres danskkundskaber, og hvad deres begrundelse har været for at gennemføre undervisningen på engelsk. Blandt fordelene ved engelsk som undervisningssprog anføres bl.a. konkurrencedygtighed og internationale kompetencer, og blandt ulemperne forskelle i engelskkompetencer og risiko for fagligt niveaufald. Som begrundelse for at undervise på engelsk anfører alle universiteter tiltrækning af internationale studerende, og hvad styrkelse af danske studerendes/underviseres engelskkundskaber angår, anfører de, at der tilbydes kurser i engelsk.

Om de initiativer, der omtales i regeringens sprogpoltiske redegørelse fra 2004, skal det bemærkes, at nogle endnu ikke er blevet sat i værk. For eksempel er regeringens ønske om, at doktorafhandlinger, herunder ph.d.-afhandlinger, skrevet på fremmede sprog i fremtiden skal ledsages af en mere udførlig sammenfatning på dansk end den, der stilles krav om i dag, ikke blevet opfyldt. I den nye ph.d.-bekendtgørelse fra 2008 stilles der således ikke krav til resuméets omfang, men det fastlægges blot, at afhandlingerne skal være forsynet med et resumé på både dansk og engelsk.

Samtidig med at de sprogpoltiske udfordringer på universiteterne primært drejer sig om brugen af dansk og engelsk er det tydeligt - og foruroligende - at andre fremmedsprog end engelsk er blevet stærkt svækkede. På CBS har man pga. svigtende aktuel søgning planlagt at nedlægge italiensk og russisk, og også interessen for at studere tysk og fransk er meget beskedet. På trods af, at tysk er EU's største

modersmål og Tyskland Danmarks ubestridt største handelspartner, er søgningen til tysk ved Københavns Universitet faldet med 50 procent siden 2000. Søgningen til fransk på universiteterne er faldet endnu mere dramatisk. Mens der i 2000 blev optaget 106 franskstuderende ved Københavns universitet, 39 ved Aarhus Universitet og 13 ved Syddansk Universitet, var optagelsestallene i 2006 sunket til hhv. 35, 16 og 0, og ved Aalborg Universitet udgik faget fransk helt i 2006. På den baggrund virker EU's målsætning om, at alle i unionen skal have gode færdigheder i mindst to europæiske fremmedsprog (førstesproget og to andre sprog), helt urealistisk i Danmark, medmindre der sættes kraftigt ind.

Det hører dog med til billedet, at visse sproguddannelser har oplevet en stigning i antallet af studerende. Antallet af arabiskstuderende er fordoblet fra 2002 til 2007, mens antallet af japanskstuderende er steget med 20 % og kinesiskstuderende med over 50 %. Samlet set er antallet af studerende på sproguddannelserne steget fra 2002 til 2007.

VALG AF UNDERVISNINGSSPROG

Sproglige udfordringer for de danske universiteter

Universiteterne hører til de institutioner, der er blevet en del af et globalt netværk, samtidig med at de fortsat skal fungere i forhold til danske behov. De skal bidrage til konkurrencekraft og velstand i det danske samfund gennem forskning og uddannelser af høj kvalitet – bl.a. ved at uddanne kandidater, der er konkurrencedygtige på et internationaliseret arbejdsmarked, uanset om det er i Danmark eller i udlandet. En stor del af forsknings- og lærebogslitteraturen har allerede længe været på engelsk. Det er kun naturligt og værdifuldt. Samtidig skal universiteterne uddanne kandidater, der på højeste niveau kan varetage jobfunktioner specifikt rettet mod funktioner i det danske samfund; mange af dem arbejder med emner, der er bundet til det danske sprog, f.eks. dansk lovgivning, dansk historie, dansk litteratur, danske medier; og de er forpligtet på en dansksproget vidensspredning ned gennem uddannelsessystemet og dansksproget formidling til den danske befolkning.

Hvorfor engelsk?

International rekruttering er nødvendig for at sikre forskning og uddannelse på højeste internationale niveau. I de kommende år skal universiteterne uddanne et betydeligt øget antal forskere. Al-

lerede en rent kvantitativ betragtning dikterer derfor international forskerrekruttering. Men denne kan også hæve det faglige niveau og øge diversiteten i forskning og uddannelse. Uden international rekruttering og internationalt samarbejde kan universiteternes forskning ikke bevare sit niveau, endsige hæve det.

Forudsætningen for, at universiteterne kan tiltrække de bedste studerende, er, at uddannelserne er på højt niveau og tilbyder et godt studiemiljø. Internationale samarbejdsalliancer, herunder udbud af internationale fællesuddannelser og eliteuddannelser, er med til at placere de danske universiteter på verdenskortet.

Når uddannelser udbydes internationalt og på engelsk, kan dette medvirke til at skabe attraktive studiemiljøer, der tiltrækker både udenlandske og danske studerende. Dette medvirker til at øge de studerendes kompetencer både fagligt, kulturelt, sprogligt og personligt. Uddannelser på engelsk kan bidrage til, at de færdige kandidater har de nødvendige forudsætninger, herunder engelskkundskaber, for at kunne begå sig på et internationaliseret arbejdsmarked.

Engelsksproget undervisning er med til at sikre, at der kan udbydes undervisning inden for alle forskningsspecialer på et givet universitet, og at der i Danmark fortsat kan udbydes uddannelser på højeste niveau inden for fagområder, der ikke længere har tilstrækkelig national efterspørgsel eller forskningsmæssig dækning i dansktalende forskningsmiljøer. De engelsksprogede uddannelser bidrager også til, at universiteterne kan få det fulde udbytte af deres engelsktalende forskere, som ellers først efter nogen tid vil være i stand til at formidle deres forskning til de studerende. Inden for visse fagområder er en stor del af de nyansatte forskere udenlandske.

Man skal være opmærksom på, at udenlandske forskere med længerevarende ophold i Danmark almindeligvis er stærkt optaget af at lære dansk, også af hensyn til de studerende og deres egne muligheder for at tage del i universitetslivets mange forskellige opgaver. Alene Københavns Universitet brugte i 2007 omkring 1,5 mio. kr. på danskundervisning af udenlandske forskere.

Universiteterne bør derfor fortsat have mulighed for at udbyde engelsksprogede uddannelser og undervisning som forudsætning for kvalificeret rekruttering, uddannelser på højeste niveau og kandidaternes konkurrenceevne.

Hvorfor dansk?

Globaliseringens udfordringer må imidlertid ikke medføre, at danske universiteter ikke længere udbyder uddannelser, fag eller undervisningshold på dansk, når det samfundsmæssige behov eller andre afgørende hensyn tilsiger det. Det er i spændingsfeltet mellem hensynet til danske samfundsbehov og universiteternes internationale konkurrenceevne, at universiteternes sproglige udfordringer skal ses. Valg af undervisningssprog på de danske universiteter står centralt i spørgsmålet om, hvorledes universiteterne kan imødegå globaliseringens udfordringer på engelsk, samtidig med at de uddanner og formidler til det danske samfund på dansk. Universiteterne har forpligtelser som spydspidser for internationalisering set i relation til Danmark, altså vidensspredning og vidensdeling i det danske samfund, herunder undervisning og folkeoplysning. Også muscerne spiller en vigtig rolle, ikke mindst hvad angår formidling af forskning til det danske samfund på dansk.

En væsentlig del af kandidaterne fra danske universiteter vil også i fremtiden skulle virke blandt mennesker, der måske har ringe eller slet intet kendskab til engelsk – det vil f.eks. gælde mange læger, dyrlæger, ingeniører, jurister og magistre, kort sagt tværs over hele spektret af videregående uddannelser.

Hertil kommer, at der også kan være andre afgørende hensyn, der indvirker på valget af undervisningssprog end de uddannede kandidaters fremtidige arbejdssituation. Visse fag inden for en uddannelse kan således handle om emner, der i sagens natur er dansk-sprogede, f.eks. fag om specifikt danske retsforhold – som også vil være relevante inden for tekniske eller kommercielle uddannelser, der måske i øvrigt betjener sig af engelsk som undervisningssprog.

Endnu et afgørende hensyn, der har at gøre med undervisningens afvikling og udbytte, er de forhåndenværende sprogkunderskaber – hos undervisere såvel som studerende. Engelsk som undervisningssprog kan f.eks. i nogle tilfælde have den omkostning, at det faglige niveau synker, fordi hverken de studerende eller deres lærere behersker engelsk så godt som deres modersmål; dette understøttes af empiriske undersøgelser fra bl.a. Sverige. Det er også en udbredt fejltagelse at tro, at f.eks. alle undervisere med videregående uddannelse bag sig skulle være kvalificeret til at undervise i deres fag på engelsk, og med henblik på at fastholde det

faglige niveau er det nødvendigt, at undervisere certificeres til at undervise på engelsk. Ligesom alle andre fremmedsprog er engelsk svært at lære til bunds, og efter en forholdsvis blød start, hvor danskere relativt hurtigt lærer at kommunikere nogenlunde med afsæt i deres modersmåls strukturer og ordforråd, stilles de over for store udfordringer, både mht. grammatik, udtale og idiomatik (faste udtryk). Universitetsundervisning på engelsk stiller derfor særdeles høje krav både til undviserne og de studerende. Vanskelighederne ved at undervise på engelsk kan dog antages at være noget mindre på de naturvidenskabelige uddannelser end på de humanistiske og samfundsvidenskabelige.

Af regeringens *Sprogpolitisk redegørelse* fra 2004 fremgår: "Hvis dansk fortsat skal kunne bruges i fagligt krævende sammenhænge, er der behov for en parallelsproglighed i såvel forskningen som undervisningen." Dansk skal, også if. *Sprogpolitisk redegørelse*, fortsat "sikres en placering i de videregående uddannelser som hovedsprog" – som udtryk for det overordnede sigte, "at dansk også i fremtiden skal være et komplet og samfundsbærende sprog, som kan bruges til at udtrykke tanker og idéer om alle sider af tilværelsen".

Ofte vil det være sådan, at der i en uddannelse, som i hovedsagen foregår på det ene af disse sprog, tillige er mulighed for den studerende for at tage et studieelement eller undervisningshold, hvor undervisningen foregår på det andet sprog. Det betyder, at der godt kan være engelsksprogede uddannelser, som primært retter sig mod et internationaliseret arbejdsmarked, men hvor det via valgmuligheder inden for samme uddannelse kan lade sig gøre at opnå kompetencer i forhold til et dansksproget arbejdsmarked. Eller at studerende på dansksprogede uddannelser tilbydes moduler på engelsk, f.eks. af en udenlandsk gæsteforsker inden for dennes forskningsfelt.

Parallelsproglighed

Centralt i løsningen af universiteternes udfordringer står parallelsprogsbegrebet. Formålet med en parallelsprogsstrategi er at sikre forskeres, kandidaters og studerendes mulighed for at begå sig internationalt, og at der samtidig udvikles et fagsprog og en terminologi inden for alle områder, som er anvendelig i en dansksproget sammenhæng.

Yderpunkterne i parallelsprogsbegrebet er i den ene ende et urealistisk rigtigt krav om, at alle fag og uddannelser dubleres på dansk og engelsk, og i den anden ende den reelt ganske uforpligtende tilstand, hvor universiteterne f.eks. uden begrundelse kan vælge kun at udbyde uddannelser, studieelementer og undervisningshold på engelsk. Midterintervallet er den aktionsradius, som giver forskellige universiteter og uddannelser mulighed for at agere, både i forhold til de udfordringer, globaliseringen medfører specifikt for dem, og i forhold til det danske samfunds behov og øvrige relevante hensyn.

De danske universiteter er meget forskellige i størrelse og faglig bredde. For monofakultære, teknisk-naturvidenskabelige universiteter som f.eks. DTU og ITU er udfordringerne væsentlig forskellige fra de udfordringer, der møder flerfakultære universiteter med faggrupper også inden for kulturbærende hovedområder (humaniora f.eks.), og som uddanner kandidater til specifikke funktioner i det danske samfund (gymnasielærere, læger, jurister, journalister m.fl.). Parallelsprogspolitikken skal derfor være fleksibel nok til at kunne spænde over de forskellige sprogpoltiske behov, forskellighederne måtte medføre.

Ikke dublering af alt

Der skal foregå relevante aktiviteter på både dansk og engelsk, og det skal sikres, at hverken dansk eller engelsk marginaliseres på de danske universiteter. Men parallelsproglighed skal altså ikke praktiseres således, at al undervisning og uddannelsesaktivitet skal dubleres.

Fornuftigvis skal kravet om parallelsproglighed kun gøres gældende over for enheder af en vis betydelig størrelse, og hvor det i øvrigt giver mening; kravet skal ikke nødvendigvis hævdes over for enhver uddannelse. Det er således oplagt, at universiteternes fællesuddannelser med internationale universiteter må være internationalt orienteret og derfor fuldt ud på engelsk. Derudover kan der f.eks. være tale om enheder, som er så små, at det ikke vil være muligt at sikre flersproglighed, eller om faglige specialer, hvor der ikke findes forskere, der kan undervise på dansk. Der kan omvendt være tale om faglige områder/enheder, hvor det simpelthen ikke giver mening at uddanne til højeste niveau på engelsk (f.eks. dansk jura, nordisk sprog og kultur, andre sprog end dansk og engelsk, journalistik, teologi, dele af uddannelser med nationalt praksisfelt såsom lægeuddannelsen m.fl.).

Sprogene dansk og engelsk skal bruges i undervisningen, hvor det er relevant i forhold til den pågældende uddannelse og de konkrete behov og vilkår. Hverken dansk eller engelsk bør afskaffes inden for større hovedområder. Det skal være muligt for dansksprogede studerende at tage kurser på dansk og for engelsksprogede studerende at tage kurser på engelsk, samtidig med at de er indskrevet på en og samme uddannelse. Velbegrundede anvendelser af parallelsprogsprincippet kan f.eks. bestå i, at der i obligatoriske naturvidenskabelige og tekniske kernefag fortrinsvis undervises på engelsk, mens et antal valgfag og fag med særligt dansksproget indhold udbydes på dansk, og andre valgfag udbydes på engelsk til engelsktalende studerende. Der sikres dermed rationelle studieforløb, hvor engelsktalende såvel som dansktalende studerende kan tage en og samme engelsksprogede uddannelse, samtidig med at de tilbydes såvel dansk- som engelsksprogede valgfri kurser. Det vil således ikke være en holdbar sprogstrategi, hvis en undervisningsinstitution f. eks. bestemmer, at al undervisning på kandidatniveau undtagelsesløst skal være på engelsk. Parallelsprogspolitikken skal dog være fleksibel nok til at tillade, at enkeltuddannelser inden for et hovedområde godt kan være udelukkende på dansk eller engelsk, hvis de konkrete hensyn og vilkår tilsiger det.

Som berørt ovenfor er der forskelligartede hensyn og vilkår, der betinger, at givne fag eller undervisningshold udbydes på dansk også inden for uddannelser, der overordnet set betjener sig af engelsk, eller omvendt. Dansksprogede elementer i en engelsksproget uddannelse kan f.eks. være nødvendige i følgende tilfælde:

- *Danske samfundsbehov* kan betinge, at der undervises på dansk i fag, som specifikt skal give den studerende kompetence til at virke i en dansk (og dansksproget) sammenhæng; det kunne f.eks. være tilfældet i en uddannelse i offentlig ledelse, hvor de færdige kandidater stiler mod arbejde som ledere i danske, dansksprogede institutioner.
- *Fagets konkrete indhold* kan betinge, at det vil være umuligt eller uhensigtsmæssigt at undervise på engelsk; det vil typisk gælde for fag om specifikt danske forhold, f.eks. juridiske fag som formueret, der nødvendigvis omhandler danske begreber og forhold. Modsat kan der være fag, hvis konkrete indhold gør det oplagt, at undervisningen finder sted på engelsk.

- De studerendes og/eller underviserens *sprogkundskaber* kan være af en sådan art, at udbyttet ved brug af engelsk eller dansk som undervisningssprog ville blive for lavt.

Åbenhed og gennemsigtighed

Det er afgørende, at den fleksible parallelsprogspolitik understøttes af åbenhed og gennemsigtighed i uddannelsernes undervisningssprog. Universiteterne skal kunne svare på spørgsmålene: Hvor bruger I engelsk? Hvorfor? Hvor er der behov for særlig sproglig opmærksomhed? Alle universiteter skal derfor udarbejde en forpligtende sprogstrategi, der tager højde for disse spørgsmål.

Valg af undervisningssproget i uddannelserne skal kunne begrundes, og for hvert enkelt studieelement og undervisningshold skal undervisningssproget være lagt fast på forhånd. Det skal klart anføres i kursuskataloger og andet materiale, der beskriver uddannelserne, hvilket sprog der undervises på. Omfanget af det engelsksprogede uddannelsesudbud skal desuden angives i ECTS, således at det kan måles.

Hermed sikres, at den studerende på forhånd kender de sproglige betingelser for uddannelsesforløbet. Det sikres også hermed, at der er samfundsmæssig indsigt i forholdene.

Kvalitetssikring

Det er universiteternes kompetence og ansvar at sikre kvaliteten i forskning og uddannelse. Der bør ikke ske begrænsninger i universiteternes ret til selv at tilrettelægge uddannelserne og undervisningen. Imidlertid skal universiteterne tydeliggøre, hvorledes de sikrer, at valget af undervisningssprog inddrager alle hensyn, der har indflydelse på uddannelsernes kvalitet og brugbarhed – i Danmark såvel som i udlandet.

Underviseres og studerendes sprogkundskaber og deres indvirkning på undervisningsudbyttet skal evalueres systematisk som en del af de generelle undervisningsevalueringer. Der skal øget fokus på monitorering og evaluering af den engelsksprogede undervisning set i relation til indlæring, faglig kvalitet mv.

Universiteterne skal endvidere sikre, at studerende og undervisere kan opnå de nødvendige sproglige kompetencer til – med tilfreds-

stillende udbytte – at kunne undervises, hhv. undervise på et andet sprog end modersmålet; dette skal ske via tilbud om sprogundervisning og adgang til sprogcentre, der kan tilbyde sproglig revision, sprogundervisning, test og certificering af underviseres og studerendes sprogfærdigheder.

Med det nye, fagligt uafhængige Akkrediteringsråd er der etableret en ekstern kvalitetskontrollfunktion, der bl.a. har mulighed for gennem en udstrakt brug af fagkyndige at påse, at uddannelserne i valget af undervisningssprog iagttager alle de relevante hensyn. Med oprettelsen blev der fastlagt en række kvalitets- og relevanskriterier, som alle videregående uddannelser skal akkrediteres efter, hvis de skal kunne modtage offentlig støtte. En række af disse kriterier medfører samlet set, at de enkelte uddannelsers undervisningssprog ikke kan fastlægges på tilfældig vis, men må fastlægges i overensstemmelse med uddannelsens mål.

I henhold til akkrediteringskriterierne skal universiteterne således på baggrund af en dialog med relevante aftagere redegøre for, hvilke arbejdsmæssige sammenhænge de kommende kandidater kan tænkes at indgå i. Universiteterne skal også involvere aftagere og aftagerpaneler i udviklingen af nye uddannelser. Et naturligt element i disse sammenhænge vil være dimittendernes nødvendige sproglige kompetencer og fastlæggelse af undervisningssproget. Dette skal være afstemt både med aftagerne med henblik på arbejdsmarkedets behov og med de undervisere, der skal være involveret i den pågældende undervisning. Derudover skal uddannelserne være forankret i et læringsmiljø, der, for de fagområder, hvor det er relevant, samarbejder med praksisfeltet. Dette forudsætter, at de sproglige forudsætninger for en dialog er til stede, og muliggør, at praksisfeltet kan stille krav til kandidaternes sproglige kundskaber.

Viser det sig, at kriterierne ikke i tilstrækkelig grad fanger problemstillingen ind, bør de justeres.

VALG AF VIDENSKABSSPROG

Argumenterne for at vælge engelsk som videnskabssprog er som helhed mere tungtvejende end argumenterne for at vælge engelsk som universitært undervisningssprog. I dag har engelsk nemlig samme rolle i forskningssammenhæng, som latin havde for tidligere tiders videnskab – bortset fra, at latin var ingens og derfor alles; engelsk er i høj grad nogens, og forskere med engelsk som modersmål vil i konkurrencen med forskere med et andet modersmål normalt altid have en fordel. Forskningens verden er i høj grad internationaliseret, og forskning på engelsk er en forudsætning for at kunne indgå i internationale netværk, herunder for at tiltrække internationale forskningsmidler.

Samtidig med at fordelene ved engelsk som videnskabssprog er indlysende, turde det være klart, at der også er fordele ved at kunne bruge dansk som videnskabssprog.

"Det hører med til et kultursprog, at sproget også benyttes som videnskabssprog. Hvis dansk fortsat skal kunne bruges i fagligt krævende sammenhænge, er der brug for en parallelsproglighed i såvel forskningen som undervisningen. Der er brug for en strategi, hvor dansk styrkes, uden at engelsk eller andre relevante fremmedsprog nedprioriteres."

(Regeringens Sprogpolitisk redegørelse).

Tillægsgevinsten ved at vælge dansk som videnskabssprog er for det første, at det fremmer en kvalificeret formidling af videnskabelige resultater til den danske befolkning, herunder kvalificeret deltagelse i den offentlige debat om faglige forhold. En anden fordel er, at kvaliteten af forskningen bliver højere, når man behersker videnskabssproget fuldt ud. I *Sprog på spil* anbefales det pga. disse betragtninger, at der gives tilbud om professionel oversættelse af videnskabelige arbejder fra dansk til engelsk. Hvis en sådan oversættelsespulje etableres, ville vi få både i pose og i sæk: bedre videnskab med uindskrænket aktionsradius og fastholdelse af dansk som videnskabssprog.

Hvis et sprog skal kunne betragtes som et fuldt udviklet sprog – som et kultursprog, der f.eks. kan anvendes i en encyklopædi – må det ikke have terminologiske tomrum eller strukturelle mangler, der tvinger dets brugere til at vælge et andet sprog for at udtrykke det, de vil.

Hvis dansk ikke bevarer en plads ved siden af engelsk som videnskabssprog, bliver det vanskeligt at opretholde parallelsproglighed i universitetsundervisningen og at levere kvalificeret forskningsformidling på dansk. I så fald risikerer forskningsinformation at degenerere til en andenhandsformidling, der varetages af videnskabsjournalister snarere end af forskerne selv. Inden for mange fagområder vil det være engelsk, der er det selvfølgelige videnskabssprog, f.eks. når man indsender videnskabelige artikler til prestigetunge internationale tidsskrifter, eller når man i præpublikationer diskuterer faglige problemer med udenlandske kolleger. Men i andre sammenhænge vil videnskabssproget lige så selvfølgeligt være dansk, f.eks. i publikationer, der henvender sig til en dansk eller nordisk fagkreds, og som drejer sig om danske eller nordiske emner, i præpublikationer, hvor danske forskere diskuterer med hinanden, samt i publikationer, der både har formidlende og videnskabeligt sigte.

Det siger sig selv, at valget af videnskabssprog i høj grad afhænger af, hvilket emne der forskes i. I teologi og samfundsvidenskab er det ofte naturligt at vælge dansk; i jura forskes der overvejende på dansk, men hertil skal dog føjes, at engelsk også her er på vej frem som undervisningssprog i emner som EU-ret, folkeret og menneskerettigheder; og om danske og nordiske emner inden for sprog, litteratur, kultur og historie er det temmelig oplagt at skrive på dansk. Omvendt er engelsk det almindelige sprogvalg for forskere, der skriver om teknik og naturvidenskab samt i betydeligt omfang også om sundhedsvidenskab. Generelt finder sprogudvalget, at videnskabsformidling på dansk må prioriteres meget højt, og at det af de ovennævnte grunde også er vigtigt, at der publiceres videnskab på dansk. Dette forudsætter, at der findes dansksprogede tidsskrifter, som forskningsresultaterne kan publiceres i.

Generelt er det således ønskværdigt at have parallelsproglighed, også hvad valget af videnskabssprog angår. Samtidig bør valget af videnskabssprog i vid udstrækning være op til den enkelte forsker.

Sproget kan være engelsk eller dansk, og hvor det er fagligt motiveret, kan det også være f.eks. tysk eller fransk, og afgørelsen af dette skal normalt hverken træffes af det universitet, hvor en forsker er ansat, eller i form af overordnede bestemmelser.

Som netop nævnt bør der være mulighed for at vælge andre videnskabssprog end engelsk og dansk, f.eks. i afhandlinger om tysk litteratur eller franske samfundsforhold. I universitetsundervisningen skulle det også gerne være muligt at bede de studerende om at læse relevante faglige tekster på tysk og fransk, eller i det mindste på svensk og norsk. Men dette viser sig som regel at være uigennemførligt pga. de studerendes beskedne færdigheder i alle andre fremmedsprog end engelsk og i nabosprogene svensk og norsk.

ANBEFALINGER

- Universiteterne skal på baggrund af deres prioriteter og særkende udarbejde relevante sprogstrategier.
- Sprogstrategierne skal indeholde begrundelser for undervisningssproget i fagudbuddet og skal tydeliggøre, hvorledes de sikrer, at valget af undervisningssprog inddrager alle relevante hensyn, ikke kun til den internationale konkurrence, men også til samfundets behov.
- Undervisningssproget skal være fastlagt og offentliggjort på forhånd.
- Omfanget af det fremmedsprogede undervisningsudbud i den enkelte uddannelse skal være angivet i ECTS-point.
- Der skal øget systematisk fokus på monitorering og evaluering af den engelsksprogede undervisning.
- Den enkelte underviser og studerende skal have adgang til sprogcentre, der kan tilbyde sproglig revision, sprogundervisning, test og certificering af underviseres og studerendes sprogfærdigheder.
- Akkrediteringsrådet skal inden for rammerne af relevanskriteriet vurdere hensigtsmæssigheden af undervisningssproget på den enkelte uddannelse

- Der foretages en undersøgelse af undervisningsniveauet i engelsksprogede kurser og en analyse af de studerendes reaktion på sprogskifte fra dansk til engelsk ved overgangen fra bachelorstudium til kandidatstudium.
- Der foretages en kortlægning af aftagernes vurdering af de sproglige kompetencer hos de bachelorer og kandidater, der modtager fra de videregående uddannelser.

Det er et samlet udvalg, som står bag samtlige anbefalinger. Udvalget er derimod ikke nået til enighed om, hvorvidt det er nødvendigt og hensigtsmæssigt at sikre anbefalingerne ved hjælp af lovgivning. En del af udvalgets medlemmer mener, der er behov for at sikre visse af anbefalingerne ved hjælp af bindende bestemmelser, mens andre medlemmer er imod bindende bestemmelser.

Argumenter imod bindende bestemmelser:

- at de nødvendige regler allerede eksisterer i universitetsloven og akkrediteringsloven
- at yderligere regulering af universitetsområder er i modstrid med det regelforenklingsarbejde, videnskabsministeren har igangsat med universiteterne
- at en sproglov, der regulerer valg af undervisningssprog, er i modstrid med universitetslovens bestemmelser om fagligt selvstyre.

Modstanderne mod lovbestemt regulering af universiteternes valg af undervisningssprog henviser desuden til, at der ikke foreligger tilstrækkelig evidensbaseret videns- eller dokumentationsgrundlag for udarbejdelse af lovgivning.

Modstanderne mod lovbestemt regulering af universiteternes valg af undervisningssprog anbefaler derfor, at der i stedet for yderlig regulering bl.a. iværksættes initiativer, der skaber fuld åbenhed og gennemsigtighed i uddannelsernes undervisningssprog samt øget systematisk fokus på monitorering og evaluering af området. Herigennem bliver det muligt at følge udviklingen på området tæt, og dermed samfundsmæssigt at gribe ind, hvis der viser sig en uacceptabel udviklingen. Samtidig vil der være blevet tilvejebragt det nødvendige, kvalificerede beslutningsgrundlag for udformningen af sådanne eventuelle indgreb

Argumenter for bindende bestemmelser:

Kernepunktet i argumentationen for bindende bestemmelser er, at brugen af dansk (som hovedregel) ikke må afskaffes i uddannelser, hvis kandidater er beskæftiget i en dansk sammenhæng. Undtaget bør dog være uddannelser, der gennemføres i samarbejde med en udenlandsk institution, uddannelser, der er indført specifikt med henblik på international rekruttering, og uddannelser under en vis størrelse, hvor brugen af to sprog vil give anledning til uforholdsmæssige udgifter eller administrative problemer.

Fortalerne for bindende bestemmelser påpeger desuden:

- Flere af fakulteterne opfylder i deres nuværende forvaltning af universitets- og akkrediteringsloven ikke målsætningerne om parallelsproglighed. Tværtimod fravælges dansk i stadig stigende grad som undervisningssprog, og dette endda på uddannelser, hvor langt hovedparten af kandidaterne senere skal fungere i en dansk hverdag.

Denne forvaltning truer med at tilsidesætte en række vigtige samfundsmæssige hensyn:

- *Et formidlingsmæssigt hensyn.* Devalueringen af dansk i forskning og undervisning er først og fremmest et praktisk problem. Når en dansk terminologi ikke vedligeholdes eller udvikles, vanskeliggøres forskningsformidling og folkeoplysning til offentligheden. Dette kan på længere sigt føre til en afvikling af dansk som videnskabssprog.
- *Et demokratisk hensyn.* I og med den brede offentlighed i stigende grad er afskåret fra at følge med i videnskabelige spørgsmål, mindskes borgernes indsigt i og indflydelse på, hvad der forskes i på universiteterne.
- *Et kulturelt hensyn.* Med afviklingen af dansk som videnskabsprog sker et kulturtab, som underminerer sprogets samfundsbærende egenskaber.
- *Et pædagogisk hensyn.* Kun få lærere kan undervise så sikkert og nuanceret på engelsk som på dansk, og kun få studerende kan bearbejde et formidlet stof så godt på engelsk som på dansk. Store dele af energien går til sproglig ind- og afkodning, ikke til kreativ og kritisk aktivitet.

Fortalerne for bindende bestemmelser understreger, at sådanne bestemmelser skal gælde enheder af en størrelse svarende til fakulteter på de store universiteter eller til mindre, monofakultære universiteter, med henblik på at undgå en situation, hvor professionsgrupper udelukkende uddannes på engelsk til at udøve deres funktioner i Danmark.

Det anbefales desuden – for at sikre, at bestemmelserne ikke fører til en svækkelse af universiteternes internationale engagement – at der indføres et sprogtaxameter, som godtgør de ekstraudgifter, som det kan sandsynliggøres, at fastholdelsen af parallelsprogligheden vil medføre.

10

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

SPROGLOV, LOVJUSTERINGER OG/ELLER ANBEFALINGER

I marts 2008 blev et forslag til en svensk sproglov offentliggjort af et embedsmandsudvalg, som på baggrund af anbefalingerne i den svenske sprogudredning "Mål i mun" har fået som opgave at udmønte intentionerne i et lovforslag.

Det forlyder, at man arbejder sig frem mod en rammelov, som både rummer sikring af sproglige rettigheder og præcisering af sproglige forpligtelser.

Det slås indledningsvis fast, at loven har til hensigt at værne alles adgang til et fælles sprog, ligesom den vil præcisere de grundlæggende forudsætninger for alles ret til sprog og for en sproglig mangfoldighed.

Det erklæres, at det svenske sprog er *hovedsprog* i Sverige og udgør det sproglige grundlag for samfundets virksomhed ("det almännas verksamhet"). Man vedkender sig et ansvar for, at det svenske sprog bruges og udvikles, og man pålægger universiteter og andre videregående uddannelser et ansvar for, at svensk terminologi stadig er tilgængelig, at den udvikles og bruges i forskning og uddannelse.

Længere nede i lovforslaget anfører man de officielle *minoritetsprog* og vedkender sig et ansvar for, at de beskyttes, bevares og udvikles. Også det svenske *tegnprog* har sin paragraf, og samfundet har ansvar for at beskytte og udvikle det.

Svensk i den offentlige forvaltning skal være klart, og i internationale sammenhænge er svensk Sveriges officielle sprog. *Svensk i EU-systemet* skal værnes og bruges, hvor ikke særlige forhold gør sig gældende.

Endelig vil man sikre alles rettigheder til at lære svensk, at lære tegnsprog, hvis der er behov for det, ligesom man forpligter sig til, at personer, som tilhører en national minoritet, har ret til at lære, udvikle og bruge det pågældende nationale minoritetssprog. Også personer med andet modersmål end svensk eller de svenske minoritetssprog har ret til at udvikle og bruge deres modersmål.

Som det fremgår, er der tale om en ambitiøs sprogpolitik, som det vil være krævende at leve op til.

Det danske sprogudvalg har ikke haft lejlighed til at drøfte udkastet til en svensk sproglov, men udvalgets gennemgang af alle sprogpolitik-kens aspekter har kun peget på et enkelt område, hvor dele af udvalget mente, at der var behov for egentlig lovgivning. Adskillige udvalgsmedlemmer, herunder udvalgsformanden, har således ønsket at justere universitetsloven for at sikre en videreudvikling af dansk fagsprog og terminologi og for at bringe lovgivningen i overensstemmelse med regeringens sprogpolitik. Andre i udvalget har dog ment, at anbefalinger og nøje overvågning af sprogudviklingen på universiteter og andre højere læreanstalter i hvert fald i første omgang er tilstrækkelig.

Der er ikke i udvalgets arbejde blevet påvist andre områder, hvor der er behov for regulering gennem speciallovgivning eller gennem en overordnet sproglov. Udvalget finder derfor, at gennemførslen af en overordnet sproglov ikke kan begrundes i et praktisk begrundet behov for lovgivning til beskyttelse af det danske sprog.

Udvalget har derudover diskuteret, om en overordnet sproglov eventuelt kunne have en vigtig symbolsk politisk betydning. Problemet ved at formulere en egentlig lov om det danske sprog er, at hovedparten af sprogudøvelsen ikke kan reguleres, og at det kan være svært at forestille sig et sanktionssystem vendt mod dem, der ikke lever op til lovens bogstav – for ikke at sige dens ånd, jf. indledningskapitlet og bemærkningerne i kapitel 7: "Hvad man kan med bindende virkning fra statens side, indskrænker sig til at lade et sagkyndigt organ (her i landet Dansk Sprognævn) opstille regler for korrekt retskrivning (stavemåder, tegnsætning o.l.) i offentlige institutioner og tekster. Men man kan ikke påbyde aviser at vælge en bestemt tegnsætning, iværksætte sanktioner mod dem for at stave dårligt, eller straffe tv-stationer, hvis medarbejdere udtaler ord forkert. Endnu mindre ville man kunne håndhæve et forbud mod bestemte udtryk, eller en forskrift om, at alle skulle efterleve et bestemt stilistisk ideal."

Man kan muligvis godt formulere sproglige rettigheder i lovform, f.eks. i forhold til at bruge og udvikle minoritetssprog eller i forhold til at sikre, at man kan tage uddannelser på dansk i Danmark, men så skal lovgiverne være parate til at betale, hvad det koster at leve

op til dem, ellers kan der let blive tale om en tom gestus. Det har ikke været udvalgets opfattelse, at der i Danmark er hverken behov for – eller politisk vilje til – denne type rettighedssikring.

Det koster penge at have en stemme, sin egen såvel som andres, i globaliseringens tidsalder. De penge kan udvalget naturligvis ikke anvise. Udvalgets opgave har været at kvalificere den politiske og offentlige drøftelse af, hvad der kan gøres for at fremme dansk sprog og sprogene i Danmark ud fra flere forskellige hensyn. Det har ikke været opgaven at skrive et lovforslag.

FORSLAG TIL VIDERE LÆSNING

Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik. Regeringens proposition till riksdagen. 2005/06:2.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/07/61/d32f62b5.pdf>

Bruzelleserklæringen om sprogundervisning. Sammenslutningen af Nationale Sproginstitutioner (EFNIL) 2003.
<http://www.eurfedling.org/brusdec/brudecdk.htm>

Dansk Magisterforening: **DM: Ja til dansk sprogpolitik.** Pressemeddelelse af 26. januar 2007. <http://dm.dk/NyhederOgDebat/Nyhedsarkiv/2007/01/DMJatildansksprogpolitik.aspx>

Dansk Sprognævn: **Forslag til retningslinjer for en dansk sprogpolitik.** I: **Nyt fra Sprognævnet**, nr. 2, 2003. <http://www.dsn.dk/nfs/2003-2.htm>

Dansk Sprognævn: **Notat om dansk sprogpolitik.** 23. januar 2007.
http://www.dsn.dk/meddelelser/DSN_notat_sprogpolitik_2007.pdf

Deklaration om nordisk språkpolitik. Nordisk Ministerråd [1. november 2006]. <http://www.norden.org/sprak/sk/Sprogdeklarationen%20%20endelig%20version.pdf>

ELAN. Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise. Europa-Kommissionen, december 2006.
http://www.cilt.org.uk/research/projects/employment/elan_finalreport.pdf

Forslag til folketingsbeslutning om forberedelse af en dansk sproglov, fremsat den 6. december 2006 af Søren Krarup (DF) m.fl.
http://www.folketinget.dk/Samling/20061/beslutningsforslag/B56/som_fremsat.htm

Lund, Jørn: **Den sproglige dagsorden. Dansk sprogpolitik i perspektiv.** København, Gyldendal, 2003.

Modersmål-Selskabet: **Sproglov. I: Sprog & Samfund.** Nyt fra Modersmål-Selskabet, 25. årgang, nr. 1, marts 2007.

Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket.

Statens Offentliga Utredningar 2002:27. Stockholm, Kulturdepartementet, 2. april 2002. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/1443>)

Rektorkollegiet: Sprogpolitik på de danske universiteter. Rapport med anbefalinger. Marts 2003.

http://www.rektorkollegiet.dk/typo3conf/ext/naw_securedl/secure.php?u=0&file=fileadmin/user_upload/downloads/Sprogpol.pdf&t=1204207843&hash=96e395c9f39f4ad829cecf26f09d42b6)

Sprog på spil. Et udspil til en dansk sprogpolitik. Kulturministeriet 2003.

http://www.kum.dk/graphics/kum/downloads/Publikationer/Sprog_paa_spil.pdf)

Strategisk satsning på dansk sprogteknologi. Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation 2004.

<http://cst.dk/sprogteknologi/STRATEGISK%20SATSNING.PDF>)

Sprogpolitisk redegørelse. Kulturministeriet 2004.

<http://www.kum.dk/graphics/kum/downloads/Publikationer/Sprogredegoerelse.pdf>)

Tange, Hanne & Lauring, Jakob: What kind of English is that? Dilute and contained communication in the global workplace, **NIC2006 - Questions of Power in Intercultural Communication**, 22. november 2006.

ENGLISH SUMMARY

The Committee has been assigned with the task of taking stock of the linguistic developments in Denmark since the Government issued its language policy report in 2003/2004, which constituted the first initiative towards formulating an overall Danish language policy. In addition, the Committee has been asked to give an assessment of the Danish language and the general language competencies in the Danish society of the future. Thus the Committee's task has been to assess the need and the possibilities for a legislative regulation of the field of language, either through the introduction of a Language Act or through legislation in select areas, and to propose concrete measures that may further strengthen the efforts to secure the position of the Danish language.

The Committee was appointed by the Danish Government in response to a proposal for a parliamentary resolution in the Danish Folketing (B56), which was submitted by the Danish People's Party (Dansk Folkeparti) on 6 December 2006, and whose intention was to order the Government to draw up a Danish Language Act that would safeguard the future of Danish as a complete and unified language, at a time when Danish is increasingly influenced by, and under pressure from English. The purpose of the proposed resolution was to make sure that Danish legislation will protect the Danish language against domain loss to English, and to ensure that, in public administration as well as in the academic sector, Danish will still be used and not displaced by English.

Instead of setting up a bill-drafting committee, Minister for Culture Brian Mikkelsen obtained support for the appointment of an independent committee whose task was to investigate more closely the need for legislation in this field.

In its report the Committee takes stock of the language developments and assesses the Danish language and the general language competencies in the Danish society of the future, focussing on the following areas:

- Pre-school, primary school and secondary education
- Higher education and the research sector

- The business community
- Language technology and terminology
- The public sector
- Culture and the media
- The Nordic language community
- The EU

The Committee has agreed on a number of recommendations for action in each of the areas listed above, which may contribute to a strengthening of Danish as well as of the other languages in Denmark over the next couple of years. Among other things, the Committee recommends the establishment of a national term bank, that linguistic diversity and the language competencies are strengthened so that Danish and English will not be the only unifying languages for the Danish population, that Danish is used more extensively in connection with interpreting and translation in the EU, that the Nordic language community is strengthened, that an information campaign is launched on the importance of nurturing children's language awareness – and that a systematic effort is made to influence the general perception of language, so that it is seen as a positive vehicle for expression rather than a constricting system of rules.

In the course of reviewing all aspects of the language policy, there has only been one area in which some of the Committee's members felt that there was an actual need for legislative regulation. Thus several Committee members, including the Chairman, have expressed a wish to amend the Danish Act on Universities, in order to safeguard the continued development of Danish for Specific Purposes and of Danish terminology, and to harmonize the legislation with the Government's language policy. However, other Committee members have found that issuing recommendations, along with a careful monitoring of the linguistic developments in universities and other institutions of higher education, is sufficient – at least at the present stage.

As the Committee's work does not demonstrate any other areas in need of regulation through special legislation or a general Language Act, the Committee does not find that the introduction of a general Language Act can be motivated by a practical need for legislative protection of the Danish language.

The Committee has discussed whether a general Language Act would have an important symbolic political significance. The problem of formulating an actual law on the Danish language is that, for the most part, the way in which the language is being used cannot be regulated, and that it is difficult to imagine a penalty system for those who do not comply with the spirit and letter of such a law.

Other countries have formulated statutory language rights, e.g. in relation to the use and development of minority languages, and in addition to that it would be possible to formulate a statutory right to receive education in Denmark in Danish. However, such measures would merely be an empty gesture, unless the legislators are prepared to pay the costs of ensuring these rights. The Committee has found that there is neither the need nor the political will in Denmark for safeguarding rights in this manner.

Having a voice in the age of globalisation, whether it is your own or the voice of others, costs money. The Committee is not in a position to assign such funds, but with this report it has contributed to a qualified political and public debate on what can be done to strengthen Danish and the other languages in Denmark, from various considerations.

APRIL 2008

SPROG TIL TIDEN

WWW.KUM.DK

MINSTELLETT

SPROG TIL TIDEN

MAN KAN SPROGDVALGET

